

CRONICA VIZIUNII REGIZORALE

Între parodie și tragedie

Regele Ioan la Teatrul de Comedie — iată un simplu enunț care nu poate să nu surprindă pe oricine e cît de cît familiarizat cu piesa lui Shakespeare și cu profilul acestui teatru. Căci, dacă exegeții operei shakespeariene încă mai poartă animate controverse în legătură cu data scrierii și a primei reprezentări a textului (lipărit pentru prima oară, postum, în celebrul *in folio* din 1623) ori cu sursele de inspirație ale dramaturgului (o tragedie anterioară și anonimă — **Domnia frămîntată**

REGELE IOAN de WILLIAM SHAKESPEARE ● **TEATRUL DE COMEDIE**
● Data premierei : 14 aprilie 1988 ●
Regia : GRIGORE GONȚA ● Scenografia : ION POPESCU UDRIȘTE ● Traducerea : FLORIAN NICOLAU ● Distribuția : SILVIU STĂNCULESCU (Regele Ioan); ALEXANDRU ANTONIU (Henric); MIHAI STOIAN, MIRCEA VILCEA (Arthur); SORIN GHEORGHIU (Pembroke); VLADIMIR GAITAN (Sallisbury); DUMITRU CHESA (Hubert de Burgh); GHEORGHE DĂNILĂ (Fiul lui sir Robert Faulconbridge); ȘERBAN IONESCU (Bastardul); PETRE NICOLAE (Profetul din Pomfret); IURIE DARIE (Regele Filip); MARIAN RÎLEA (Ludovic Delfinul); GHEORGHE ȘIMONCA (Ducele de Austria); AUREL GIURUMIA (Cardinalul Pandulph); GHEORGHE CRÎȘMARU (Melun); DUMITRU RUCĂREANU (Chatillon); EUGEN RĂCOȚI (Cetățeanul întâi al Angerului); DANIEL TOMESCU, THEO COJOCARU (Un trimis, englez; Călăul); FLORIN ANTON (Alți trimis, francez); SANDA TOMA (Elinor); GABRIELA POPESCU (Constance); AURORA LEONTE (Blanch de Spania); ADINA POPESCU (Lady Faulconbridge); MAGDA CATONE, DANA DEMBINSCHI (Cochetele doamne franceze); G. VOINEA (Toboșarul); C. TUDORAN (Trompetistul).

Silviu Stănculescu, Mihai Stoian și Sanda Toma

Silviu Stănculescu și Șerban Ionescu

a regelui Ioan —, cronica lui Holinshed etc.), toți sînt de acord în a încadra **Viața și moartea regelui Ioan** (acesta e titlul complet) în categoria dramei istorice. (Ba nu, nu chiar toți; unii i-au zis de-a dreptul tragedie...) Bineînțeles, însă, labilitatea granițelor dintre genuri e o problemă abordată încă de Croce și cunoscută azi de toată lumea (dar nu și acceptată...), ca și aceea a sensului mult mai cuprinzător pe care îl poate asuma o denuminație sau alta. Și Dante a scris o „Comedie” (divină), și Balzac a creat o „Comedie” (umană), și Cehov și-a numit „comedie” două dintre piese; toate — „comedii” în care și la care nu se prea ride. De ce nu, atunci, și o tragedie (sau, în fine, o dramă) la care să nu se plîngă, ba chiar să se facă haz, mai ales că numele teatrului îl predispune din capul locului pe spectator la o asemenea stare? Aceasta va fi fost premisa de la care a pornit Grigore Gonța (reputat realizator de spectacole vesele, de-ar fi să amintim numai longevivul **Fata din Andros**, la Național) în urcarea piesei shakespeareene pe scena Teatrului de Comedie. Avea, desigur, argumente și în text: există aici un personaj, de altfel cel mai bine construit dramaturgic, Bastardul, ale cărui replici au mai întotdeauna umor, cîteodată ironie și sarcasm (excellent, în spectacol, Șerban Ionescu, sugerînd în subtext și posibila funcție de Bufon **sui generis** a eroului); există o cantitate uriașă de comic latent în disputele belicoase dintre cele două capete încoronate, Ioan, regele Angliei (interpretat de Silviu Stănculescu în tonalitate amabil-bonomă, pînă la șocanta schimbare de registru dinspre final, cînd masca și accentele sale amintesc oarecum de un alt rege — Lear), și Filip, suveranul Franței (grațios nestatornic și seducător, în persoana lui Iurie Darie). Este vorba însă despre un comic ce depășește cu mult „comiciaria” inevitabilă a oricărui schimb nemăsurat de insulte și amenințări, fie și pornit din pofta de a stăpîni pămînturi și oameni. E un comic intrupînd reversul dialectic al tragicului absurd ce definește Marele Mecanism al Istoriei, pe care — dacă îi dăm crezare lui Jan Kott — l-a înfățișat de fapt Shakespeare în sîngerosele sale drame „cu regi”. O asemenea viziune asupra lumii — de esență filosofică, ideologică și estetică similară aceleia din „comediile” pe care le-am pomenit mai devreme — poate fi oricînd detectată în piesele shakespeareene; și în **Regele Ioan**, deși piesa e socotită de comentatori (iarăși în unanimitate) una dintre cele mai puțin izbutite, din cauza inconsistenței caracterologice a majorității personajelor, precum și din cauza construcției dramatice deficitare. Grigore Gonța nu a reușit însă decît în parte să facă sesizabilă dimensiunea de profunzime a textului, oprindu-se la su-

prafata ei imediat vizibilă (și imediat rizi-bilă) și convertind-o în parodie, idee pînă la un punct fertilă. Este nuanța imprimată montării la început, de la primele replici, de la reverențele șarjate ale ambasadorului francez Chailion (Dumitru Rucăreanu), maimuțările prompt de Curtea engleză unde domnesc, pasămite, apucături mai fruste; o regăsim apoi în nemțeasca — nu tocmai impecabilă — pe care o vorbește Ducele de Austria, ce are mereu pe lingă sine un — necesar și publicului — translator (rol minuscul, transformat de Florin Anton într-o apariție ce se remarcă); în cearta de vajnice tirgo-vețe dintre regina Elinor (Sanda Toma, gureșă și permanent binedispusă) și Constance (Gabriela Popescu, vîndînd mai tirziu, într-un **lamento** ce se sustrage parodiei, nebănuite resurse dramatice); în relațiile — foarte galante, ni se sugerează — dintre aceasta din urmă și Filip; în manierele afectate și în graseierea fonfăită ale Delfinului Ludovic (portretizat exact și savuros de Marian Rîlea), avînd mai tot timpul **ad usum** două „cochete doamne franceze”, adăugate de Grigore Gonța listei întocmite de către Shakespeare.

Parodia este o specie comică de sine stătătoare, dar și un procedeu artistic care a fost folosit, nu o dată, cu rezultate dintre cele mai expresive (exemplificările ar fi prea numeroase), cu cîteva condiții, însă: ea trebuie să aibă o coerență proprie, să degajeze o semnificație așezată și, nu în ultimul rînd, să se muleze perfect pe obiectul supus parodierii. Or, prin forța împrejurărilor, aceste condiții nu puteau fi îndeplinite decît parțial în cazul **Re-gelui Ioan**; mai exact, cam în prima jumătate a piesei, care conține și datele ce se adecvează unui asemenea tratament. O dată însă cu partea a doua — în care atrocitățile și crimele abundă — parodia încetează să mai fie operantă, pentru că, pur și simplu, nu mai are la ce să fie aplicată; e cam greu să iei în glumă, de pildă, ideea de a orbi un copil cu fierul roșu (fraged și mișcător micuțul Mihai Stoian, în duet cu Dumitru Chesă). Tragedia reintrînd suveran în drepturi, spectacolul apare neunitar, dînd impresia că a fost alcătuit din două bucăți lucrute în maniere diferite; fiecarea — omogenă în felul ei (mai ales partea întii), dar distonînd în alăturare. E o discrepanță pe care nu o atenuează nici decorul, unic (și frumos în sine, dar oarecum autonom în raport cu mizanscena lui Grigore Gonța), realizat de Ion Popescu Udriște, nici interpretarea actoricească, bună în ansamblu și urmînd fidel propunerea regizo-rală. Altminteri, sînt evidente în montare cantitatea de fantezie, muncă și bună-credință investite de către directorul de scenă în dificila întreprindere în care s-a angajat.

Alice GEORGESCU